

vera est, nisi ex Dei revelatione ostendatur ejus voluntate esse factum; at hoc ostendi non potest; imo contrarium constat, et sine dubio ita expediebat ad fidei puritatem et ad omnem calumniam vitandam: unde antiqui Patres advertunt, in initio prædicationis Evangelicæ, demones et hostes fidei hanc notam et infamiam religioni Christianæ inurere voluisse, quod principatus humanos everteret, et libertatem ac confusionem quamdam introduceret, et ideo Apostolos Petrum et Paulum ex professo tanto malo occurrere. Ita Chrysostomus et Hieronymus quos in principio citavi.

8. Et idem sentit Justin. Martyr. dicta Apologia 2 pro Christianis, ubi ex professo persuadere conatur imperatori potestatem quam habebat tunc in Christianos ad justitiam exercendam ab eis recognosci. Imo addit: *A vobis autem hoc etiam contendimus, ut eos qui non congruentes ejus (id est, Christi) decretis et præceptis vivunt, tantumque Christiani dicuntur, supplicii coerceatis.* Et Augustinus, Conc. 31, in id Psalm. 118: *Principes persecuti sunt me gratis,* eleganter expendens particulam illam *gratis*, ait: si Evangelium eos suis regnis privaret, videri possent non gratis nec sine occasione persecutiones contra illud excitasse; nunc autem vere gratis, quia non eripit mortalia, quia regna dat cœlestia: unde cum Prophetæ prædixerunt reges terræ ad Christum convertendos fuisse, ut Isai. 49 et 60, non significarunt amissuros fuisse regna eo quod Christo subicerentur, sed illuminandos ut melius possent judicare terram, juxta illud Psalm. 2: *Et nunc reges intelligite, erudimini qui judicatis terram, servite Domino in timore,* etc. Et constat a principio Ecclesiæ id observatum esse in imperatoribus Philippo et Constant., et postea in aliis, et usque hodie servari in his provinciis, et regnis quæ de novo ad fidem convertuntur. Imo recte expendit Basil., dicto cap. 23 Constitutionum, non solum debere Christianos parcere suis regibus conversis ad fidem, sed etiam *quod majus est* (inquit), *etiam illis quorum vita impia erat:* nam tales erant principes sæculi, quando Apostoli illis obedire præcipiebant, utique in his, quæ mala non sunt, nec Deo contraria, quia naturalis justitia hoc postulat cui Evangelium non contradicit. Ideoque tales reges per bellum privari non possunt sua potestate, nisi in Christianæ religionis injuriam vel fidelium subditorum perniciem illa abutantur, ut est constans sententia apud theologos.

9. *Secunda ratio a priori ex Augustino.* —

Denique rationem a priori hujus veritatis sumo ex Augustino, lib. 19 de Civit., cap. 17, ubi veritatem catholicam his verbis proponit: *Civitas cœlestis, vel potius pars ejus, dum apud terrenam civitatem velut captivam vitam suæ peregrinationis agit, legibus terrænæ civitatis, quibus hæc administrantur, quæ sustentandæ vitæ mortali accommodata sunt, obtemperare non dubitat.* Hoc autem in virtute sic probat: *Terrena civitas, etiam quæ non vivit ex fide, humanum panem appetit, in eoque defigit imperandi, obediendique concordiam civium, ut sit eis de rebus ad mortalem vitam pertinentibus quædam compositio voluntatum.* At cœlestis etiam civitas dum hic peregrinatur, *ista pace necesse est utatur, donec ipsa cui talis pax necessaria est mortalitas transeat;* ergo necesse est illam servare leges civitatis terrænæ quæ ad illam pacem juvant, *ut quando communis est mortalitas, communis etiam sit pax et concordia:* unde concludit inferius: *Hæc ergo cœlestis civitas, dum peregrinatur in terra, ex omnibus gentibus cives evocat, atque in omnibus linguis peregrinam colligit societatem, non curans quidquid in moribus, legibus institutisque diversum est, quibus pax terrena vel conquiritur, vel tenetur; nihil eorum rescindens, vel destruens: imo etiam servans, ac sequens, quod licet diversum sit in diversis rationibus, ad unum tamen eundemque finem terrænæ pacis intenditur, si religionem, qua unus summus et verus Deus colendus docetur, non impedit.* Est ergo summa rationis quod finis civilium legum per se bonus est, et Christianis etiam necessarius; ergo etiam leges quæ ad illum ordinantur, et magistratus a quibus conduntur, sunt in Ecclesia necessarii. Item hic ordo naturalis est, et gratia non destruit naturam, sed perficit, et Christus non prohibuit hunc modum regiminis; ubi enim est prohibitio? Tandem sine potestate temporali et civili non posset spiritualis ordo et regimen protegi, vel conservari, ut ipsa experientia docet: unde egregie dixit Nazianzenus dicta Orat. 17: *Submittamus nos tum Deo, tum aliis, tum iis qui imperium in terra gerunt: Deo quidem omnibus de causis, alii autem aliis propter ordinem publicæque discipline rationem.*

10. *Respondetur hæreticis.*—Ad fundamenta hæreticorum facilis est responsio: nam Christus, dicens Matth. 17, *ergo liberi sunt filii,* de se ipso potissimum loquebatur: vanum ergo est et sine fundamento dictum, ibi nomine filiorum intelligi omnes Christianos, et ideo

omnes illos esse exemptos jure divino a tributorum solutione: neque ullus Sanctorum ita illud exposuit, sed contrarium ipsi docuerunt cum Paulo Rom. 13, consentaneæ ad Christi doctrinam in aliis locis, ut ostensum est. An vero ibi comprehensi fuerint clerici omnes vel immediate, vel saltem in Petro, in tractatu de immunitate ecclesiastica disputatum est. Ad secundum, dicitur Christum ibi non prohibere temporale regnum, sed monere discipulos suos, tum ut principatum non ambiant; tum, ut si præsidere cogantur, non sint tanquam dominantes, sed potius ut ministrantes. Duo enim de regibus gentium proposuit, unum, quod non regere, sed dominari et in servitute redigere subditos volunt; aliud, quod titulos honoris et excellentiæ affectant: *Vos autem* (inquit) *non sic, sed qui major est in vobis fiat sicut minor, et qui præcessor est, sicut ministrator.* Similia habet Matth. 20 et Marc. 10, et ubique reprehendit nimiam cupiditatem dominandi, pravum usum, non legitimum imperium, et ita exponunt in illis locis Ambrosius, Hieronymus et Chrysostomus.

11. Ad tertium, ex Matth. ultim. respondetur primo, Christum dicendo, *docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis,* non exclusisse alia, sed ea commemorasse quæ maxime necessaria erant, quæque jam tunc erant stabilita. Deinde dico ibi in virtute comprehendisse reliqua, quia ipse præcepit servare integre legem naturalem, et dare unicuique quod suum est, et facere aliis quod unusquisque vult sibi ab aliis fieri: in his autem principiis fundatur quod sit obediendum superioribus potestatibus in quocumque ordine: unde in illis verbis continetur quod fideles debeant obedire parentibus, et servi dominis, et subditi Prælati; alias juxta hæreticorum sensum, omnis obedientia, hominibus præstanda, esset sublata per illa verba Christi, quod est contra omnem rationem et contra verba ejusdem Christi Lucæ 10: *Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit;* quæ, licet de Prælati Ecclesiæ præcipue dicta sint, in omnibus superioribus legitimis cum proportionem locum habent, juxta illud ad Colos. 3: *Sicut Domino, et non hominibus,* etc. Et infra: *Domino Christo servite:* et clarius ad Ephes. 6: *Servi, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore in simplicitate cordis vestri sicut Christo;* et 1 Petr. 2: *Servi, subditi estote dominis,* etc.

12. Ad quartum testimonium, ex 1 Cor. 7: *Nolite servi fieri hominum,* facile respondetur ibi non de servitute corporali, sed de spirituali

esse sermonem, ut patet ex præcedentibus verbis, *pretio empti estis* et ita facti Christi servi, ut ibi sæpius dixerat; huic autem servituti opponit servitute hominum; loquitur ergo de spirituali servitute: nam de corporali jam dixerat nihil obstare Christi servituti: imo consilium dederat, *servus vocatus es, non sit tibi curæ:* tunc autem dicitur quis fieri servus hominum servitute peccati, quando ut placeat hominibus displicet Deo, et quando temporalibus dominis contra Dei honorem obsequitur, et ita dixerat ibi paulo superius: *Quod si infidelis discedit, discedat. Non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi. In pace autem vocavit nos Deus.* Obedientia ergo ad homines si sit justa et honesta, non est contra Christi redemptionem, sed est paci et justitiæ consentanea. Atque ita exposuit illa verba Chrysost. homil. 19, in 1 ad Corint., qui etiam addit posse servum manentem servum secundum humanam conditionem exuere conditionem servilem, non serviendo domino ut homini, sed ut Christo, ut aliis locis citatis Apostolus consulit; et posset etiam exponi, *nolite fieri servi hominum,* cum sitis a Christo redempti, ipsi servite in hominibus; et ita non efficiemini servi hominum, tametsi conditione sitis servi; quæ posterior expositio veram continet doctrinam, sed prior est litteralis: nam illa verba (ut idem Chrysostomus notat) non ad servos tantum, sed ad homines etiam liberos dicta sunt, ut nolint fieri spiritualiter servi, cum tanto pretio sint redempti: et ita etiam exposuit Ambrosius in id Psalm. 43: *Vendidisti populum tuum sine pretio.* Ad reliqua hæreticorum fundamenta in primo libro responsum est, et contra falsam libertatem Christianam, quam ipsi fingunt, in libro sequenti, et latius in ultimo hujus tractatus disseremus. Contra fictionem autem illam de justificatione per imputationem mediante sola fiducia in Christum, in tractatu de Gratia dicendum est.

CAPUT VI.

AN HÆC POTESTAS AD FERENDAS LEGES CIVILES OBLIGANTES UNIVERSAM ECCLESIAM SIT IN SUMMO PONTIFICE.

1. Diximus esse in Ecclesia Christi potestatem temporalem ad obligandos Christianos legibus civilibus; nunc videndum sequitur apud quos sit hæc potestas, et prius dicemus an sit aliqua talis potestas universalis pro tota Ec-

clesia, et postea quo modo re vera distributa sit. Respectu autem universalis Ecclesiae, de duabus maxime personis dubitari potest, scilicet, Pontifice summo et imperatore, de quibus sigillatim dicemus. Multi ergo doctores tradiderunt Pontificem summum habere directam potestatem ad ferendas leges civiles pro universa Ecclesia; imo, quidam dixerunt habere illam pro universo orbe. Moverique poterunt, quia Christus Dominus illam habuit, et vices suas Vicario suo plene concessit: unde D. Petro ait Ecclesia: *Tibi tradidit Deus omnia regna mundi*. Verumtamen, si hæc sententia intelligatur de universo orbe prout includit non tantum fideles, sed etiam infideles priusquam ad fidem convertantur, et de directa potestate et jurisdictione in illos, est clare falsa; quia Christus Dominus nunquam concessit Ecclesiae hanc potestatem; sed solum, respectu infidelium, dedit potestatem et jus prædicandi illis, dicens Matth. ultimo: *Euntes docete omnes gentes*: ubicumque autem dedit potestatem gubernativam, loquitur respectu fidelium, Joan. 21: *Pasce oves meas*, et Matth. 16 prius dixit Petro: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Et postea addidit: *Quodcumque ligaveris*, etc., et cap. 18 prius dixit: *Dic Ecclesiae*, et postea: *Quæcumque alligaveritis*, etc. Atque ob hanc causam dixit Paul. 1 Corinth. 5: *Quid enim mihi de his qui foris sunt judicare*, id est, de infidelibus qui sunt extra Ecclesiam et non subiacent jurisdictioni ejus: unde Innocentius III, cap. *Gaudemus* de Divort., dixit constitutiones canonicas non obligare extra Ecclesiam paganos; multo ergo minus possent obligare leges civiles latae a Pontifice per directam potestatem. Hinc etiam omnes theologi, in materia de fide, pro comperto habent non posse Pontificem vi cogere infideles ad sibi obediendum: at vero si haberet directe supremam potestatem temporalem in illos, posset illos juste cogere; imo reges ipsi infideles non essent veri et supremi reges in temporalibus, sed tenerentur recognoscere Papam ut superiorem principem in illo ordine, quod est manifeste falsum, et contra usum et sensum Ecclesiae.

2. Aliter ergo potest illa sententia intelligi de orbe christiano, ita ut in universa Ecclesia habeat summus Pontifex hanc directam potestatem a Christo datam, et consequenter de se extendatur ad totum orbem simpliciter, si totus fidem, ut tenetur, suscipiat; de facto vero solum in his partibus orbis in quibus est Ecclesia illam exercere valeat, sive illam per se

exerceat, sive per imperatorem cui illam demandavit; et hoc sensu tenuerunt illam opinionem Alvarus Pelagius lib. 1 de planctu Ecclesiae, c. 44; D. Anton. 3 part. tit. 22, c. 5, § 8 et 13; Sylvest. verb. *Papa*, q. 2, 7 et 10, in verb. *Legitimus*, q. 4; August. de Anc., de Potestate Eccles., q. 1, art. 7 et 8, q. 22, art. 2 et 3, q. 23, art. 1 et sequentibus et sæpe in illo opere; et multi alii quos referunt Navar. in cap. *Novit* de Judiciis, notab. 3, n. 19; et Covar. in regula *Peccatum*, 2 part., § 9, n. 7. Fundamentum est, quia Ecclesia Christi, quæ de se universalis est et totum mundum complectitur, est etiam perfecte una et optime instituta; ergo tam in temporalibus quam in spiritualibus est vera monarchia: nam hoc spectat ad perfectionem ejus, ut utraque sit in uno et eodem capite, quia alias non possent commode subordinari et uniri: ergo cui Christus dedit supremam spiritualem potestatem dedit etiam temporalem: unde Nicolaus papa in cap. 1, dist. 22, de Christo Domino dicit: *Qui beato Petro æternam vitam clavigero terreni simul et celestis imperii jura commisit*; et Bonifacius VIII in extr. *Unam sanctam* de Majoritate et obedientia, dicit in summo Pontifice esse utrumque gladium, temporalem et spiritualem. Hujus etiam argumentum est, quia Pontifex tribuit imperatori dignitatem imperialem cap. *In nomine Domini*, dist. 23, et cap. *Venerabilem* de Electione, et ideo imperator, priusquam a Papa confirmetur vel coronetur, jurat illi fidelitatem, ex cap. *Tibi domino*, 63 distinct., et clarius in Clemen. II, de Jur. jur.; hinc etiam Papa aliquando deponit imperatorem ex justa causa, cap. *ad Apostolicæ* de Sentent. et re judic. in 6; unde etiam transtulit imperium a Græcis ad Germanos, ut dicitur in dict. cap. *Venerabilem* et in dicta Clemen. 1, et tractat late Bellarm. integro opere de illa translatione. Denique, vacante imperio, Pontifex judicat subditos imperii, Clemen. *Pastoralis*, § ult. de Re judic., et cap. *Licet ex suscepto*, de Foro compet.

3. *Vera sententia.* — *Temporalis potestas subjecta spirituali quomodo.* — Nihilominus vera sententia est, summum Pontificem etiam in hoc sensu non habere directam potestatem temporalem in universum orbem, sed solum in illa regna, vel provincias, quarum est dominus temporalis; ut autem hæc sententia vere et catholice intelligatur, advertendum est aliud esse omnem potestatem, etiam supremam in illo ordine esse subjectam potestati summi

Pontificis: aliud vero quod summus Pontifex habeat directam potestatem temporalem distinctam ab spirituali, per quam per se directe possit civiliter gubernare totam Ecclesiam: nam illud primum verum et certum est, non tamen propter temporalem potestatem Petri, sed propter spiritualem, et cui temporalis in ordine ad finem illius subicitur, ut infra comparando utramque potestatem latius dicetur; quod si prior sententia in hoc tantum sensu loquatur, ut interdum significant auctores pro illa citati, verum dicunt, licet obscure loquantur. Hæc vero posterior sententia in secundo sensu loquitur, estque communiter recepta. Tenet Major in 4, dist. 24, q. 3; Vualdens., lib. 2 Doctr. fidei antiquæ, cap. 77 et 78; Cajetan., t. 1 Opusc., tract. 2, cap. 3, et 2, 2, q. 43, art. 8; Victoria in utraque relect. de Potestate Papæ; Sot., lib. 4 de Justit., q. 4, art. 2, et in 4, distinct. 25, q. 2, art. 1; Turrecrem. in summa de Ecclesia, lib. 2, cap. 113, et in cap. *in Apibus* 7, q. 1; Bellar., lib. 5 de Romano Pontifice a principio per nonnulla capita; Pet. Bertr. tract. de Origine jurisdict., q. 3; Covar. et Navar. locis citatis, qui plures alios referunt.

4. Probat, quia nec ex Scriptura habemus Christum dedisse hanc potestatem Petro, neque ex traditione; ergo cum sit res supernaturalis, non potest cum fundamento affirmari, maxime cum ex traditione potius oppositum habeamus, fueritque congruentius. Probo singula: nam imprimis Christus in Evangelio solum promisit Petro claves regni cælorum, per quas potestatem spiritualem supremam significavit, ut Patres exponunt, et videbimus lib. sequenti. Postea vero implendo promissionem illam solum dixit: *Pasce oves meas*, quæ verba etiam de jurisdictione spirituali ab omnibus intelliguntur. Deinde ipsimet Pontifices nunquam usi sunt in Ecclesia hac directa potestate in temporalibus, sed quotiescumque circa temporalia usi sunt jurisdictione, solum id fecerunt indirecte et in ordine ad spiritualia. Aliunde vero agnoscunt esse in Ecclesia reges supremos in temporalibus; ergo illam in se et directe non cognoscunt; quia si Pontifex haberet potestatem temporalem supremam, nullus infra ipsum illam haberet, sicut, quia potestatem spiritualem supremam habet, nullus ecclesiasticus princeps potest in eo ordine habere supremam potestatem. Antecedens autem probatur ex cap. *Solita*, de Majorit. et inobedientia, et cap. *Per venerabilem*, Qui filii legitimi, et cap. *Novit*, de Judiciis, ubi Pontifex dicit se

nolle derogare supremæ jurisdictioni regis Galliae, nec temporalia judicia usurpare. Similia habet Gelasius papa in Epistola ad Anastasium, et Nicolaus papa in Epistola ad Michaelem imperatorem, et habentur in cap. *Duo sunt*, et cap. *Cum ad verum*, cum aliis distinct. Unde idem Nicolaus papa in cap. *Inter hæc* 33, q. 2, dicit: *Sancta Dei Ecclesia gladium non habet nisi spirituale*: ubi nomine gladii potestas suprema significatur, ut supra animadverti. Intelligit autem hunc gladium non esse directe et formaliter in summo Pontifice, quamvis indirecte et eminenter (ut sic dicam) illo non careat, et per alios uti possit, ut alii Pontifices loquuntur, et infra fusius explicabimus. Hoc etiam colligitur ex cap. *Si duobus*, § *Denique*, de Appellat., ubi dicitur in causis civilibus non appellari ad summum Pontificem, nisi in terris illi temporaliter subjectis; et ad idem faciunt cap. *Lator* et cap. *Causam* 2, Qui filii sint legitimi, et cap. *Quoniam* cum aliis, dist. 10. Ex jure etiam civili hæc assertio constat, quatenus in eo imperatores etiam christiani suprema potestate temporali utuntur, l. 1 c. de Veteri jure enucleando, et l. *Bene a Zenone*, c. de Quadrien. præscript.

5. Ratio a priori est, quia Christus Dominus non contulit hanc potestatem, ut satis ostensum est; imo nec dominium aliquod temporale dedisse directe et immediate Romanæ Ecclesiae, sed illud quod habet in terris temporaliter subjectis, ex donatione imperatorum ac principum habuisse agnoscunt romani Pontifices in cap. *Constantinus*, distinct. 96 et cap. *Ego Ludovicus*, dist. 63, et in cap. *Fundamenta*, de Elect. in 6. Congruentia vero est, quia neque ad fidei propagationem, neque ad convenientem gubernationem Ecclesiasticam necessarium fuit talem potestatem Pontificibus dari divinitus. Prior pars declaratur, quia (ut cap. præcedenti dicebam) magnum esset fidei impedimentum si reges terræ suam amitterent supremam potestatem eo ipso quod ad fidem converterentur, quod plane sequeretur si hæc suprema potestas intra Ecclesiam in solo summo Pontifice existeret: unde quod Ecclesia de Christo Domino canit: *Non eripit mortalia, qui regna dat caelestia*, verum etiam est de fide ipsius Christi, quæ non tollit potestatem regiam. Altera pars declaratur, quia ad unitatem et regimen pacificum Ecclesiae sufficit debita subordinatio quæ esse debet inter potestatem temporalem et spiritualem, quam exemplo corporis et spiritus optime declaravit Gregor. Nazian. citatus in cap. *Suscipitis*,

dist. 10, et habetur in Orat. 17, cujus verba paulo aliter sic transfert Jacobus Billius: *An me libere loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque* (loquitur ad præfectum) *imperio meo ac throno lex Christi subiecit. Imperium enim nos quoque gerimus: addo etiam perfectius ac præstantius, nisi vero æquum est spiritum carni fasces submittere, et cælestia terrenis cedere.* Hoc igitur modo habet supremus pastor Ecclesiæ sufficiens ministerium et adiutorium a temporali potestate, et non habet nimiam curam et sollicitudinem temporalem quæ spirituale regimen posset impedire, ut sumitur ex dicto cap. *Quoniam*, distinct. 10, et optime ex Ambros. in Orat. de tradendis Basilicis, Athanasio in Epistola ad solitariam vitam agentes, Bernard. lib. 2 de Consideratione.

6. *Satisfit opposita sententiæ.*—Ex quibus responsum est ad fundamentum contrariæ sententiæ. Jam enim constat quomodo unitas Ecclesiæ perfecte possit sine illa potestate temporali subsistere; et ad omnia illa quæ ibi referuntur sufficit eminentia (ut sic dicam) potestatis spiritualis, ratione cujus indirecte habet efficaciam supra temporalia, ut infra iterum occurrit. Hæc autem potestas indirecta, licet sufficiat ad corrigendas interdum vel abrogandas leges civiles quando vergere possunt in perniciem animarum, non tamen proprie ad ferendas et statuendas leges civiles, præsertim mere positivas, et formaliter loquendo. Dico autem *mere positivas*, quia declarando jus naturale servandum in aliquo contractu, ut in monte pietatis, vel aliquo simili, potest Papa legem condere, quia talis lex non est proprie constitutiva juris, sed declarativa et definitiva, quæ definitio ad Papam spectat. Item dixi *formaliter loquendo*, quia in ordine ad vitandum periculum animæ potest prohibere aliquem contractum, vel contrahendi modum propter periculum quod in eo esse iudicat, et tunc illa non est lex civilis, sed canonica. Item in ordine ad pias causas potest legem condere circa testamentum, vel similia, quia totum hoc sub spirituali fine continetur, et ad legem canonicam spectat.

7. *Præscriptio cum possessione malæ fidei reprobat per leges canonicas.*—Potest hoc declarari exemplo de præscriptione cum possessione malæ fidei, quæ, licet probetur per leges civiles, reprobat per canonicas, cap. ultim. de Præscription. regula *Possessor*, ubi Glossa et doctores de Regul. jur. in 6. Et ita illa lex, quod ad præscribendum sit necessaria

bona fides, canonica quidem est, et in civilibus locum habet. Dico autem non esse formaliter civilem, quia non respicit temporale commodum sed spirituale, impedire scilicet fraudes et furta. Simile exemplum est de lege civili quæ negat alimenta filiis illegitimis, quam reprobatur lex canonica ut contrariam æquitati naturali, cap. *Cum haberet*, de eo qui duxit in matrimonium, etc., ut notant Glossa ibi, Panormit. et alii; et Bartol. in Authentica *Ex complexu*, C. de Incestis nuptiis, Covar. in 2 part., cap. 8, § 6: Anton. Gomez in leg. 9 Tauri n. 37.

8. Quare non mihi probatur quod tradit Felin. in capite *Ecclesia* de Constit., n. 45, nimirum constitutionem illam Ecclesiæ obligare in temporaliter subjectis Papæ, non vero in terris imperii, et loquitur specialiter de illa lege dandi alimenta filiis spuriiis. Contrarium enim omnino dicendum est de omnibus his legibus quæ, licet in materia temporali versentur, respiciunt bonum vel causam pietatis, et ideo canonicæ sunt, et per universalem et supernaturalem potestatem feruntur: talis autem est illa lex, quia causa alimentorum pia est, ut supra Covar. n. 6, cum Alexand. in l. 1, ff. Solutio matrim., col. 6, et favent notata per eundem Felinum in eodem cap. n. 51. Habebit autem locum illa doctrina Felini in legibus Pontificum quæ directe et pure disponunt in materia temporali: illæ enim non obligant universum orbem, sed illos tantum qui temporaliter sunt sub Ecclesiæ dominio ac jurisdictione civili, sicut in cap. sequenti dicemus de legibus imperatorum quoad regna non subjecta imperatori, est enim eadem proportionalis ratio; unde etiam possunt tales leges Pontificis mere temporales non admitti in aliis territoriis, sed contrarium statui per leges imperatoris quoad terras illi subjectas, et per leges aliorum regnorum quoad sua territoria: et in eis tenentur iudices iudicare secundum proprias leges, non secundum Pontificias: imo licet contingat deesse legem regni pro aliquo casu decidendo, non obligabit in tali loco talis lex canonica, nisi hoc ipsum per leges talis regni dispositum sit, ut ex dicendis in sequenti capite cum proportione constabit. Et ibi etiam dicemus an in tali casu præferendum sit jus canonicum civili, vel e contrario. Excipit tamen ab hac regula terras imperii Felin. supra n. 49, referens multos canonistas dicentes in terris imperii standum esse canonice in materia non decisa per jus civile. Nullam autem ad hoc probandum afferunt legem im-

perialem nec rationem; imo nec jura canonica, quæ inducunt, id probant, et ideo consulendam esse censeo consuetudinem, quia ubi per illam de hoc non constiterit, non video unde possit talis obligatio affirmari.

CAPUT VII.

UTRUM POTESTAS UNIVERSALIS FERENDI LEGES CIVILES OBLIGANTES TOTAM ECCLESIAM SIT IN IMPERATORE.

1. Potest hoc loco tractari quæstio celebris inter juristas, an imperator jure sit dominus et princeps totius orbis, et consequenter an possit totum mundum suis civilibus legibus obligare, quamvis de facto ei non obediatur, et ideo suam universalem jurisdictionem actu non exerceat. Sed quia inter theologos quæstio hæc nullam aut parvam dubitationem vel difficultatem habet, et quæ in utramque partem afferri solent satis vulgaria sunt, ideo breviter rem expedimus, attingendo solum ea quæ ad intelligendam vim et obligationem legum imperialium conduxerint. Fuit ergo antiquorum utriusque juris doctorum receptissima sententia, imperatorem habere jus et dominium jurisdictionis in universum orbem; quam tanta asseveratione asseruit Bartol. in l. *Hostes*, ff. de Captivis, ut hæreticum reputet qui dixerit imperatorem non esse dominum orbis; quod de dominio jurisdictionis verum esse tradit Socin. cons. 127, et Paul. Castren. cons. 61, vol. 2; et hoc fundamentum tanquam certum supponit Panormit. 2 part. Consil., consilio 6, n. 2, et sequuntur alii multi, quos refert et sequitur Restaur. Catald., tract. de Imperator., q. 52, et alii quamplures.

2. *Explicatur sententia affirmativa.*—Hæc vero sententia variis modis potest intelligi. Primo, quod imperatores romani etiam ante Christi adventum obtinuerint totius mundi principatum legitimum, ac veram jurisdictionem in universum orbem, quæ postea per successionem vel electionem derivata sit ad posteriores imperatores; atque hoc modo videtur illam sententiam intellexisse Bartol. et nonnulli alii: nam in ejus suasionem adducunt verba Lucæ cap. 2: *Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis*, et verba Christi Matth. 12 et Lucæ 20: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo*: nam illis verbis CHRISTUS videtur approbasse imperium Cæsaris, quod Lucas dixit esse in universum orbem: unde in l. *Depreca-*

tio, ff. ad leg. Rhodi. de jactu, imperator dicit: *Ego mundi dominus.*

3. *Refutatur prædicta opinio.*—Hæc autem sententia, si intelligat imperatorem romanum fuisse aliquando verum principem totius mundi, habuisseque supremam jurisdictionem supra omnia regna mundi, est plane falsa et prorsus sine fundamento excogitata, ut late ostendit Oldrad. cons. 96, cujus initium est: *Consuevit dubitari*; et Joan. Igneus in disput. pro suprema potestate regis Franciæ, et Alciat. in l. 1, C. de summa Trinit., Gloss. 2; et Covar. in regul. *Peccatum*, 2 part., § 9, n. 5 et 6; Soto lib. 4 de Justit., q. 4, art. 2. Ratio autem est, quia imperator romanus nec a Deo ipso immediate potestatem illam universalem in totum orbem consecutus est, nec ab hominibus totius universi electus est primus imperator Romanorum, ut ab illo potuerint alii succedere cum eadem universali potestate, neque etiam per bellum omnia sibi subiecit, neque unquam de facto tale dominium universale habuit: ergo nullus cogitari potest justus titulus talis potestatis, neque unde originem habuerit, quia illi sunt omnes tituli juste regnandi, neque alius excogitari potest; quia homo non habet a se talem potestatem: ergo oportet ut habeat illam ab alio; ergo vel a Deo vel ab homine, aliquo ex dictis modis: constat enim ab Angelis non provenire, nullam enim jurisdictionem in homines habent.

4. Primum ergo membrum certum est, quia modus ille concedendi potestatem regiam supernaturalis esset, non enim spectat ad ordinariam providentiam Dei, ut est auctor et gubernator naturæ; ergo non est asserendum sine fundamento vel revelatione: nullibi autem hoc traditum aut revelatum est. De solo enim Judæorum populo legimus, quod prius per Moysem, Josue et sequentes iudices illum gubernaverit, et postea Saulem primum illorum regem constituerit. Secundum membrum per se notum est, quia nec de tali concordia et consensu nationum totius universi constat, neque humano modo videtur possibilis. Item constat ex historiis et legibus civilibus, imperatorem romanum ab ipso populo, et republica tantum romana accepisse potestatem et dominium sui imperii, ut late refert Covar. in Practic., cap. 1, conclus. 3, seu n. 3; unde etiam constat tertium membrum: nam Romani nunquam occuparunt totum orbem suis bellis et imperio; ergo nunquam romanus populus potuit in suum imperatorem transferre jurisdictionem in universum orbem, quia ipse